

Bolşeviklerin siyasi tekelinin kuruluşu

Masumiyet günleri

Başlangıçta Lenin iktidarı -Bolşevik Parti'nin değil- *sınıfın*, yani *proleteryanın* alacağından söz ediyordu. Nitekim, 11 (24) Mart 1917'de *Uzaktan Mektuplar*'da bunları yazmıştı: "Proleterya, nüfusun *tüm* yoksul, sömürülen kesimlerini, bunların iktidar organlarını doğrudan *kendi* ellerine almalarını, bu iktidar organlarının *bizzat kendileri tarafından oluşturulmasını* sağlamak için örgütlemeli ve silahlandırılmalıdır." (1)

Lenin tek-parti yönetimini öngörmemişti. Nitekim *Devlet ve Devrim*'de partiye fazlaca bir önem atfedilmemiştir. Lenin'in adı geçen kitabında partiye üç yerde dedinilir ve bunlardan ikisi proleterya diktatörlüğü konusunda doğrudan bir ilişkiye sahip değildir. Bunlardan biri, 'halkı aptallaştıran dine karşı' (2) mücadelede partiye duyulan gereksinimle ilgili olan bir dedinidir; ikincisi ise, en az bunun kadar olan ve rastlantısal bir biçimde geçer: "Partimizin programını gözden geçirirken, gerçeğe daha da yaklaşabilmek, Marksizmi her türlü tahrifattan arındırarak yeniden inşa edebilmek, işçi sınıfının kendi kurtuluşu için verdiği mücadeleye daha doğru bir şekilde önderlik edebilmek için, hiç kuşkusuz Engels ve Marks'ın önerilerini dikkate almalıyız." (3) Üçüncü ve iktidar sorunuyla en ilgili dedini ise şu pasajda geçer:

"Marksizm, işçi partisini editerek, iktidarı alma, *bütün bir halka* sosyalizme giden yolda *öncülük etme*, yeni sistemi örgütleme ve yönlendirme, kendi yaşamını burjuvazi olmadan ve burjuvaziye karşı inşa ederken sömürülen emekçi halkın bütününün öğretmeni, rehberi, lideri olma yeteneğine sahip olan proleteryanın öncüsünü de editmiş olur." (4)

İktidarı kendi üstüne alma kapasitesine sahip olanın *proleterya* mı, yoksa proleteryanın *öncüsü* mü (yani bu şekilde tanımlanan işçi partisi mi) oldu bu pasajda bütünüyle açık değildir.

Genel olarak, Lenin sovyet devleti ile parti arasında gözle görülür bir ayrım yapmıştı: Bunlardan birincisi, bir bütün olarak işçi sınıfının eseridir ve işleyiş sırasında sınıfın bütününe içine alır: "Sosyalizm altında... halk *kitlesi* yalnızca oy verme sırasında ve seçimlerde değil, *fakat ayrıca devletin hergünkü olan yönetiminde bağımsız bir konuma* yükselecektir." (5)

Lenin'in kavrayışında, sovyet devleti proleteryanın kendi eylemliliğinin en yüksek düzeydeki ifadesidir; parti ise, sınıfın bu kendi eylemliliğinin tarihsel rolü konusunda en bilinçli kesimdir. Parti ile devlet *özdeş* olmadıkları için ve aynı şekilde öncü ile sınıf da özdeş olmadığı için, birden çok parti nüfuz ve iktidar sahibi olmak için işçi devleti kurumu çerçevesi içinde mücadele edebilir.

Ekim Devrimi'nden önce bütün devrimciler gelecekte birden çok parti olacağını varsayımlardı. Nitekim, 9 (22) Eylül'de Petrograd Sovyeti başkanlığına seçilen Troçki bunları söylüyordu:

"Hepimiz partili insanlarız ve karşılaştığımız olarak kılıçlarımızı birden çok çarpıştırmak zorunda kalacağız. Fakat Petersburg Sovyeti'nin çalışmasını bir adalet ruhu içinde ve tüm fraksiyonlardan bağımsız olarak yönlendireceğiz; başkanlığın eli hiçbir zaman azınlığı baskı altına almak için kalkmayacak."

Đukhanov, bu sözlerin üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra aktarıyor ve şu yorumda bulunuyordu:

"Şu işe bakın! Ne liberal görüşler! Nasıl bir kendi kendine alaya alış! Ama, gerçek şu ki, yaklaşık üç yıl kadar önce, karşılaştığımız geçmiş anılardan bahsettiğimiz sıra, Troçki o günleri düşünüp dalgın ve büyülmüş bir halde 'Ne kadar mutlu, umut dolu günlerdi' demişti.

"Evet, harika günlerdi! Belki de, kendisi de dahil olmak üzere, dünyada hiç kimse Troçki'nin bu sözlerini *böylesine* yoğun duygularla anımsayıp iç geçirmeyecek." (6)

Ne var ki, iç savağın olağanüstü basıncı altında Bolşevik liderler *tek-parti sistemine* geçmek zorunda kaldılar; bu, ayakta kalabilmek uğruna katlandıkları bir bedeldi.

Çeşitli partilerin yazgısı büyük ölçüde iç savağın seyrine bağlı kaldı. Bağta Kadetler olmak üzere açıkça kapitalizm yanlısı olan partilerin Bolşevik iktidarla sonuna kadar savaşmaya hazır oldukları çok açıktı. Bunlar, açıkça kapitalist sınıf diktatörlüğü istiyorlardı. Küçük burjuva partilerin -Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler- tutumları bu kadar net değildi. Küçük burjuva liderler bir yandan tekrar tekrar karşı-devrim arkasında saf tuttular; bir yandan da kendilerini bile karşısına almış olan Beyaz terörün ağırcılığı karşısında savunmaya geçmeye zorlandılar. Sonuçta hem Sosyalist Devrimciler hem de Menşevikler arasında tereddüt ve yalpalamalar başgösterdi. Her iki partinin içinde yaşanan bölünmeler bu sürece eplik etti. Her iki partide de bir kanat Kadetlere katılırken, diğer kanat temkinli ve tedrici bir şekilde Bolşeviklere yöneldi; bir üçüncü kanat ise tarafsız kalmayı yeğledi. Bu parti içi grupların tutumları çok büyük ölçüde iç savaş cephesindeki gelişmelere bağlı olarak değişim gösterdi. Kızyıl Ordu'nun uğradığı birkaç başarısızlık, sürekli tereddüt içinde bulunan küçük burjuvazinin sağa doğru kayması için yeterli olabiliyordu.

Ağıryı sağı bastırın Bolşevik hükümet bir ikileme yüz yüze geldi. 'Özgürlüğün baskı altına alınmasına' karşı çıkan küçük burjuvalara ne yapılacaktır? Bu ikilemin ılımlı yöntemlere başvurularak bir çözüme kavuşturulması giderek daha da güçleşiyordu: Sağ Sosyalist Devrimciler pratikte 'Sol' Kadetlerden ayrıt edilebilir halde değillerdi; bunlardan ikincisi baskı altına alındığında hemen bu durumu şiddetle protesto ediyorlardı. Benzer şekilde, Sağ Menşevikler Sağ Sosyalist Devrimcilerin baskı altına alınmasına karşı çıkıyorlardı; aynı şekilde, Sağ Sosyalist Devrimcilerle ılımlı Sosyalist Devrimciler arasında, bunlarla Sol Sosyalist Devrimciler arasında belirgin sınırlar yoktu. Ve, iç savağın nihai sonucunun ne olacağı belirsizliğini koruduğu sürece, yani yaklaşık üç yıl boyunca, hem Bolşeviklerin hem de muhaliflerinin birbirlerine olan hoşgörüsü oldukça düşük bir düzeyde seyretti. E. H. Carr'ın belirttiği gibi: "Bolşevik rejimin iktidara geldikten birkaç ay sonra örgütlü bir muhalefete tahammül göstermeye hazır olmadığı ne kadar doğru ise, yasal sınırlar içinde kalmaya hazır bir muhalefet odağının olmadığı da o kadar doğrudur. Diktatörlük edili mi birbirine muhalif iki tarafın da müpterek olarak paylaştığı bir olguydu." (7)

Kadetler

Sovnarkom, 28 Kasım (11 Aralık) 1917'de Kornilov ve Kaledin'in Beyaz orduları ile işbirliği yaptıkları için Kadet liderlerine siyaset yasağı getiren bir kararname yayınladı: "Halkın düşmanı olan Kadet Partisi'nin liderleri yakalanmalı ve devrimci mahkemeye çıkarılmalıdır. Yerel Sovyetlere, devrime karşı iç savaş başlatılmış olan Kornilov ve Kaledin'le olan bağları dolayısıyla Kadet Partisi'ni göz hapsinde tutmaları emredilir." (8)

VTsIK'nın bir toplantısında Sol Sosyalist Devrimciler ve Menşevik Enternasyonalistler bu kararnameyi protesto ettiler. (9)

Başlangıçta, Bolşevik hükümetin Kadetlere karşı aldığı önlemler geçici önlemler olarak görüldü. Nitekim, Sovnarkom'un Kadet yayın organlarını yasaklayan 27 Ekim (9 Kasım) tarihli kararnamesinde şunlar ifade ediliyordu:

"Abağıda belirtilen durumlara göre davranan yayın organları kapatılacaktır:

"(a) İşçi ve Köylü Hükümeti'ne karşı açıkça muhalefet etme veya itaatsizlik gösterme çağrısında bulunmak;

"(b) Gerçekleri açıkça çarpıtarak iftiraya yönelik yayın yoluyla halkı ayaklanmaya teşvik etmek;

"(c) Açıkça suç olan eylemleri kışkırtmak...

"Yukarıdaki önlemler geçici bir nitelik taşımaktadırlar ve olağan koşullara tekrar dö-
nüldüğünde özel bir kararname ile feshedileceklerdir."(10)

Bolşevikler yasanın kendilerine tanıdığı hakları bütünüyle kullanmayıp soruna hoşgörüy-
le yaklaştılar. Nitekim, söz konusu kararnamelere karşın, Kadet gazetesi *Svoboda Rossii* Mos-
kova'da yayını 1918 yazına kadar sürdürdü. Ancak, iç savaşın kızışmasıyla birlikte bu hoş-
görü ortadan kayboldu.

Sağ Sosyalist Devrimciler ve Sağ Menşevikler

Kadetlerle Sağ Sosyalist Devrimciler arasında açık bir sınır çizgisi yoktu. Sosyalist Dev-
rimciler Partisi tarihçisi O. H. Radkey, bu partinin Kurucu Meclis'teki üyelerini tanımlarken
şunları söylüyordu:

"Bu insanların çoğu Kadetlere özgü bir düşünüş tarzı geliştirmişlerdi ve isimleri de-
şinde her şeyleri Kadetti.(11)

"Kamu yararına işler yapan bu insanlar -devlet yöneticileri, devlet çalışanları, ziraat-
çılar, kooperatif memurları ve diğeri- gerçekten de yaklaşan devrime birtakım kat-
kılarda bulunmuş olabilirler; ancak devrim gerçekleştiğinden sonra, birkaç ay eylem
içindeki halkı gözlemek bunların Rus toplumu içindeki en tutucu unsurlar haline dö-
nüştürmelerine yetti; bu ve iç savaş bunların o güne değin gizli kalmış milliyetçiliğini
açığa çıkardı. Bu sağ popülist aydınlar akılcı bir tutumla Anayasacı Demokratlarla
aynı kampta yer almayı seçmişlerdir.

"Peki ama niçin orada değildiler? Neden kendi gerçek inançlarının Sosyalist Devrim-
cilik bayrağı altında gizlediler? Duygu bir neden olabilir... Eğer neden duygu değil
idiyse, şu halde onların buldukları yerde tutan şey eylemsizlikti. Kişisel çıkar da bir
noktaya kadar bir etken olabilir. Belki de, ellerinde bulundurdukları güce Kadet Par-
tisi içinde hiçbir zaman ulaşamayacaklarını görmüşlerdi. O parti içinde şıradan piya-
deler durumuna düşeceklerdi, oysa kendi partileri içinde birer general konumunday-
dılar,"(12)

Ekim Devrimi sonrasında Sağ Sosyalist Devrimciler Kadet yanlısı güçlere katıldılar ve bu
da son derece doğal bir gelişmeydi. Mart 1918'de Menşeviklerle Birlikte 'Yenileniş Birliği'
(*Soiuz Vozrozhdeniia*) adlı ortak bir örgüt kurdular.

Sosyalist Devrimci liderlerden biri şunu yazıyordu: "Birlik, Müttefiklerin Moskova ve
Vologda'daki elçilik temsilcileriyle düzenli ilişkiler kurdu."(13)

Moskova'da, geleneksel olarak sağ Kadetlere destek vermiş olan Oktobristler Yenileniş
Birliği'ne katıldılar. Sosyalist Devrimci Parti'nin Askeri Komisyonu, adı geçen birliğin 'savaş
gruplarının örgütledi; bu grupların komutası bir generalin ellerine teslim edildi. Birliğin Pet-
rograd'taki yerel komitesi iki Halkçı Sosyalist, bir Sosyalist Devrimci (Partinin lideri olan A.
R. Gotz), sonraları Kolçak'ın bakanlığı yapacak olan Kadet Pepeliaev ve iki Menşevikten
(Potresov ve Rozanov) oluşuyordu.

Bir diğeri karşı-devrimci örgüt, (başarısız kalan Kornilov darbesinin önemli katılımcı-
larından biri olan) eski Sosyalist Devrimci terörist Boris Savinkov tarafından kuruldu: Anavatan
ve Özgürlük Savunma Birliği. Bu örgütün üyelerinin çoğu Sosyalist Devrimci, personel baş-
kanı ise bir monarhistti. Örgüt, 1918 yazında Ýyarslav, Ribinsk, Murom, Kazan, Kaluga ve
Vladimirov'da bir dizi ayaklanmaya öncülük etti.

Çekoslovak Alayı Mayıs 1918'de Bolşeviklere karşı silaha sarıldığında, Sağ Sosyalist
Devrimcilerden tam destek gördü. Çekoslovaklar Samara'yı işgal ettikleri zaman Kurucu
Meclis'in Sosyalist Devrimci üyeler komitesi, kendisini koruması altındaki bölgenin hüküme-
ti olarak ilan etti. Benzer bir hükümet Omsk'ta kuruldu. Müttefiklerin koruması altındaki Arc-
hangel'de, Halkçı Sosyalistlerle Sosyalist Devrimcilerin karma hükümeti oluşturuldu ve başı-
na eski Narodnik Peter Çaykovski getirildi. Urallar'da, bölgenin Çeklerin ve Beyaz Rus ordu-
larının eline geçtiği Temmuz sonlarında, Kadetlerin, Sağ Sosyalist Devrimcilerin, Halkçı Sos-

yalistlerin ve Sağ Menşeviklerin katıldıkları bir koalisyon hükümeti kuruldu. Ufa'da, Amiral Kolçak'ın liderliğinde ve Fransız ve İngiliz diplomatik temsilcilerin onay ve teşvikiyle monarhistlerin, Kadetlerin, Sağ Sosyalist Devrimcilerin ve Sağ Menşeviklerin katıldıkları bir koalisyon hükümeti oluşturuldu. 1919 ilkbaharına gelindiğinde, Kolçak, Sovyet rejimi için ciddi bir tehdit oluşturacak kadar güçlü bir orduya sahip olmuştı.

Sovyet hükümetinin elinde Sosyalist Devrimcilere ve Menşeviklere karşı acımasız önlemlere başvurmaktan başka bir seçenek kalmamıştı. VTsIK'nın 14 Haziran 1918 tarihli bir kararıyla, 'işçilere ve köylülere karşı silahlı saldırılar düzenlemek peşinde koşan' Çekoslovak karşı-devrimcilerle işbirliği yaptıkları için Sağ Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler hükümet saflarından atıldılar; tüm Sovyetlere içindeki Sağ Sosyalist Devrimcileri ve Menşevikleri ihraç etmeleri için çağrıda bulunuldu.(14)

20 Haziran 1918'de, Bolşevik lider Volodarski bir Sağ Sosyalist Devrimcinin gerçekleştirdiği suikast sonucu öldürüldü; karşı-devrimin ilk başarılı siyasi suikasti buydu. 30 Ağustos'ta bir Sağ Sosyalist Devrimci olan Dora Kaplan Lenin'e karşı bir suikast girişiminde bulundu; aynı gün bir diğer Bolşevik lider Uritski yeni bir Sağ Sosyalist Devrimci'nin suikastine uğradı.

Lenin, Sağ Sosyalist Devrimcilerin karşı-devrimci eylemlerine karşı acımasız önlemlere başvurmakla birlikte, her zaman bu önlemleri gevşetmesine olanak tanıyacak bir yolun arayışında oldu. Nitekim, Kurucu Meclis'in eski Sosyalist Devrimci milletvekillerinden biri olan Petrograd Üniversitesi profesörlerinden Pitirim Sorokin Kasım 1918'de başına yolladığı kısa ama duygulu bir mektupla siyaseti bıraktığını ilan ettiği zaman, Lenin bunu şu şekilde yorumladı:

"Bir sınıfın, küçük burjuva demokratların içinde bir saf deşiplikliği olduğuna işaret eden bir belirti. Bunlar arasında bir bölünmenin yaşanması kaçınılmazdır: Bir bölümü bizim safımıza geçecek, bir bölüm tarafsız kalacak, üçüncü bölüm ise Rusya'yı Anglo-Amerikan sermayesine satan, yabancıların süngülerinin yardımıyla devrimi ezmeye çalışan monarhist Anayasacı-Demokratların saflarına katılacaktır."

Bu gelişme teşvik edilmeliydi:

"Bugünün en yapısal görevlerinden biri, Menşevik ve Sosyalist Devrimci demokratlar arasında Bolşevizme düşmanlıktan ilkin tarafsızlığa ve ardından Bolşevizmi desteklemeye yönelik deşiplimi hesaba katmak ve bundan yararlanmaktır... Devrimci bir proleter, kimi baskı altında tutacağını, kiminle -ne zaman ve nasıl- bir uzlaşmaya varacağını bilmek durumundadır... Fakat, küçük burjuva demokratlara ilişkin olarak yalnızca baskı ve terör uygulanmasını öngören taktikte ısrar etmek, bunu olayların gidip gideceğini onları bizim yolumuza gelmeye zorladığı bir zamanda yapmak... budalaca ve gülünç bir şey olur."(15)

Sosyalist Devrimcilerin Petrograd örgütünün 8 Şubat 1919 tarihli bir konferansında, 'sovyet iktidarını silahlı mücadele yoluyla yıkmaya yönelik herhangi bir girişimin kesin olarak reddedilmesi' kararlaştırıldı; Rus burjuva partileri ve emperyalist Müttefik ülkeler' kınandı. Sergilenen bu iyi niyet, VTsIK'nın 25 Şubat 1919'da Sosyalist Devrimci Parti'nin yasallaştırılmasını öngören bir karar almasını teşvik etti. Ne var ki, Sağ Sosyalist Devrimciler, sovyet hükümetine karşı iyi niyetli ve tarafsız bir tutum takınma ilkesine tutarlı bir şekilde sadık kalmadılar. Savaş alanındaki dengeler deşiptikçe, sürekli olarak karşı-devrimci eylemlere başvurular.

Menşevikler

Bolşevik hükümete karşı yürüttükleri güçlü muhalefete rağmen, Menşeviklerin propaganda faaliyetine belli bir süre boyunca -Çekoslovak Alayı'nın silahlı ayaklanmasına kadar- fazlasıyla bir müdahalede bulunmadı. Nitekim, Sol Menşevik gazete *Novoia Zhizn* Ekim 1917 ile başlangıç altına alındığı ama bu başlangıç devletin hükmüne uğrama boyutunda da yaşanmadığı

Temmuz 1918 arasında kalan dönem boyunca son derece tahrik edici makaleler yayınladı. Maksim Gorki, gazetenin 7 (20) Kasım 1917 tarihli sayısında Bolşevikleri şu şekilde tanımlıyordu:

"Gözleri körleşmiş fanatikler, 'sosyal devrim' yolu sandıkları yolda çılgınlar gibi hareket eden beresiz maceracılar; bu yol gerçekte proleteryanın, devrimin yıkımına giden yoldur. Lenin ve beraberindekiler, bu yolda... konuşma özgürlüğünün rafa kaldırılması, anlamsız tutuklamalara girişme gibi daha önce Plehve ve Stolypin tarafından yapılmış idareçliklere başvurulabileceğini düşünüyorlar."

Gorki, Lenin hakkında şunları söylüyordu: "Lenin her şeyde müktedir bir sihirbaz değil, proleteryanın ne onurunu ne de yaşamını gözetken bir üçkağıtçı... Lenin'in çılgınlığı... onun, Neçayev ve Bakunin'in su katılmamış anarşizmi..." (16) Bundan üç gün sonra şunları yazmıştı: "Kendilerini sosyalizmin Napolyonları sanan leninistler çılgınlar gibi bağıra çağıra Rusya'nın çöküşünü tamamlıyorlar. Rus halkı bunun bedelini kan gölleriyle ödeyecek." (17) Bu ifadeler yasal bir yayın organında yayınlanıyordu.

Üç savaşın patlak vermesi Menşevikleri güç duruma düşürdü; Bolşeviklere karşı büyük bir düşmanlık duyuyorlardı, ancak eski rejimin restorasyonundan bekleyebilecekleri fazlaca bir şey de yoktu.

Menşeviklerin Merkez Komitesi'nin 17-21 Ekim 1918 günleri arasında Moskova'da yaptığı bir toplantıda sovyet hükümetine -gerektiğinde eleştirel- destek verilmesi kararlaştırıldı:

"Emekçi kitlelerle kapitalist sınıflar arasındaki büyük kıran Ekim 1917 Bolşevik Devrimi, emekçi kitlelerin devrimin gelişim çizgisini bütünüyle kendi çıkarlarına tabi kılma arzusunu ve devrim olmaksızın Rusya'nın Mütteliklerin emperyalist pençelerinden kurtarılmasının, tutarlı bir barış siyaseti izlenmesinin, köklü bir tarım programı uygulanmasının, bütün bir ekonomik yaşamın devlet tarafından kitlelerin çıkarına olacak şekilde düzenlenmesinin tasavvur edilemeyeceği gerçeğini ifade ettiği için, ayrıca, devrimin bu aşamasının Rus devriminin dünyadaki gelişmelerin seyri üzerindeki etkisini genişletmek gibi bir edileme sahip olduğu için, tarihsel bir zorunluluktur." (18)

Toplantı, 'demokrasiye düşman olan tüm sınıflarla siyasi işbirliğini' reddediyor, aynı zamanda, 'sovyet hükümetinin yabancı müdahaleye karşı giriştiği askeri eylemlere doğrudan destek verme' vaadinde bulunurken 'polis baskısının olağanüstü organlarının ve olağanüstü mahkemelerin feshedilmesi' ve 'siyasi ve ekonomik teröre son verilmesi' talebinde bulunuyordu. (19)

Menşeviklerin kamuoyuna yönelik bu açıklamasından sonra, Lenin son derece barışçıl, uzlaşma yanlısı bir konuşma yaptı; Menşeviklerden ve Sosyalist Devrimcilerden 'karşılıklı iyi ilişkiler geliştirilmesi' amacıyla bir şey istemediklerini bildirdi: "Fakat, partiniz içinde hala 'aktivistler' olduğunu, bunların Çeklerin dostları olduklarını unutmayacağız ve bunlara yönelik mücadele yöntemlerimizde bir değişiklik olmayacak gibi, Çekler Rusya'dan geri püskürtülünceye kadar sizleri de düşman sayacağız. Devlet iktidarını kendimiz için, *yalnızca kendimiz için* elde tutacağız." (20)

Sosyalist Devrimciler ve Menşeviklerle uzlaşma uzun ömürlü olmadı. Askeri durum 1919 ilkbaharına doğru kötüleştiği zaman, Lenin daha sert bir dil kullanmaya başladı:

"İzlediğimiz hatı şık şık dediştirmek zorunda kalacağız ve bu da olaylara dışarıdan ve yüzeysel bir gözle bakanlara muhtemelen garip ve anlaşılmaz görünecek. 'Bu nasıl olur?' diyecekler. 'Daha dün küçük burjuvaziyle uzlaşma yolları arıyordunuz; bugün ise Dzerzinski Sol Sosyalist Devrimcilerle Menşevikleri duvarın önüne sıralamaktan söz ediyor. Bu ne çelişki!' Evet, bu çelişkili bir tutum. Ama küçük burjuva demokratların izledikleri hatın kendisi de çelişkili: Bunlar nereye oturacaklarını bilmiyorlar; iki iskemlenin arasına sıkışmaya çalışıyorlar, birinden diğerine, bazen sağdaki, bazen de soldaki iskemleye kayıyorlar. Onlara karşı izlediğimiz taktikleri de di-

tirdik ve bize yöneldiklerinde onlara 'Hoşgeldiniz' diyeceðiz... Küçük burjuva demokralara karşı güç kullanmayı kesinlikle istemiyoruz. Onlara şunu söylüyoruz: 'Siz ciddi bir düşman değilsiniz. Bizim düşmanımız burjuvazi. Ama onlarla güçbirliği içine girerseniz, bu durumda proleterya diktatörlüğü tedbirlerini size karşı da uygulamak zorunda kalacaktır.'"(21)

Menşevikler, başta Martov olmak üzere, 'üçüncü güç' olma arayışını içindeydiler. Bunların (ve Sosyalist Devrimcilerin) trajedisi, mümkün olmayan bir 'üçüncü güç' arayışına girmeliydi. Martov, 23 Ocak 1920'de Akselrod'a yolladığı dokunaklı mektupta bunları yazıyordu:

"Bize yandaş bir dinleyici topluluğu bulduk; fakat bunlar sürekli olarak bizim çok sadığımızda durdular. Bolşevizm tarafından çöktürülmüş olanların hepsi sadıklı bir dürtüyle bizi Bolşevizme karşı en yürekli savaşçılar olarak memnuniyetle desteklediler. Ama, bizim söylediklerimizden yalnızca kendi işlerine geleni, bizim Bolşevizme karşı yönelttiğimiz eleştiri ve suçlamaları aldılar. Bu eleştiri ve suçlamada bulunduğumuz sürece bizi alkışladılar; ama, Denikin'e vb. karşı başarılı bir mücadele verilebilmesi, spekülasyona karşı gerçek bir tasfiyeye girilebilmesi ve uluslararası proleteryanın gerciliğe karşı zaferine yardımcı olunabilmesi için bir başka rejimin zorunlu olduğunu söylemeye başladığımız zaman o güne kadar bizimle aynı şeyleri paylaşmış olanlar bize soğuk ve hatta düşmanca bakmaya başladılar."(22)

1919 ilkbaharında bir dizi eyalette kulak ayaklanmalarının başgöstermesi ve Kolçak'ın ilerlemesini başarıyla sürdürmesi, Sosyalist Devrimcilerin ve Menşeviklerin çoğunluğunun Bolşevizme karşı aşırı muhalefet konumuna geri dönmesine yol açtı. Bu gelişmenin ışığında, Bolşevik Merkez Komitesi Mayıs 1919'da 'Kolçak'a karşı mücadelede sovyet hükümetini desteklemeye hazır olduklarından kuşku duyulan tüm önde gelen Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin tutuklanması nı öngören bir direktif yayınladı.

Sol Sosyalist Devrimciler

Bolşevikler, iktidara geldikten sonra Ekim Devrimi'ni desteklemiş olan Sol Sosyalist Devrimcileri Halk Komiserleri Konseyi'ne katılmaya davet ettiler. Sol Sosyalist Devrimci liderler, bir süre tereddüt içinde kaldıktan sonra, 18 Kasım (1 Aralık) 1917'de Bolşeviklerle bir anlaşmaya vardılar; bu anlaşmanın bir sonucu olarak Sol Sosyalist Devrimci temsilciler hükümete dahil oldular. Yedi komiserlik bunlara verilirken on bir komiserlik Bolşeviklerin oldu. Bu komiserlikler arasında en önemli olanı Tarım Halk Komiserliği idi.

Sol Sosyalist Devrimciler üç ay boyunca hükümette kaldılar. Ancak, Brest-Litovsk Barış Anlaşması'nın imzalanmasını protesto etmek üzere 19 Mart 1918'de hükümetten çekildiler. Anlaşmayı feshetmek ve Almanya'ya karşı savaş ilan etmek istiyorlardı. Ayrıca Bolşeviklerin izledikleri tarım siyaseti ile ciddi bir anlaşmazlık içindeydiler. 'Yoksul Köylü Komiteleri'nin kurulmasına ve tahıl zorunluları için kırsal alana işçilerden kurulu müfrezeler gönderilmesine karşı çıkıyorlardı. Bu uygulamalar yalnızca kulaklar arasında değil, fakat ayrıca Sol Sosyalist Devrimcilerin başta gelen yandaşları olan orta köylüler arasında hükümete karşı güçlü bir muhalefete yol açıyordu.

6 Temmuz'da, Rusya ile Almanya arasındaki savaş yeniden başlatılabileceği beklentisiyle Sol Sosyalist Devrimciler Alman Büyükelçisi Count Mirbach'a suikaste bulundular ve bununla eşanlı olarak başkent caddelerinde eski müttefiklerine karşı bir ayaklanma başlattılar.

Sol Sosyalist Devrimcilerin ayaklanması Bolşevikler tarafından acımasızca bastırıldı. Bununla birlikte, Sol Sosyalist Devrimcilerin faaliyetlerinin topyekün yasaklanmasına da gidilmedi. VTsIK, 15 Temmuz'da, bu partinin 'söz konusu suikastla ve bunu izleyen ayaklanma girişimiyle dayanışma içine girmeyi kesin bir dille reddeden' üyelerinin VTsIK içindeki temsilcilerinin bu konularını muhafaza etmelerine izin veren bir karar aldı. Dolayısıyla, kendi partilerinin Merkez Komitesi tarafından gerçekleştirilen bu eylemi tanımayan Sol Sosyalist Devrimciler, sovyetler içindeki sandalyelerini yasal olarak Temmuz ayı sonrasında da korudu-

lar. Sol Sosyalist Devrimcilerin Temmuz ayaklanması parti içinde bir bölünmeye yol açtı. Çoğunluk von Mirbach'a karşı girişilen suikasti kınadı ve Bolşeviklerle olan barışçıl ilişkiyi muhafaza etmeye çalıştı.(23)*

Bolşevik Parti'nin siyasi tekeli

Yıç savaş kopullarının piddeti, proleteryanın zayıflığı ve köylülüğün düşmanlığına varan hoşnutsuzluğu, Lenin'i, hangi fraksiyonları olursa olsun Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin eylem özgürlüğüne giderek daha geniş kısıtlamalar getirmeye zorladı. Beyazları yegane saldırgan hedefi haline getirebilmek mümkün olsaydı, durum çok daha farklı olurdu. Ne yazık ki, Bolşevikler Kornilov, Denikin ve Kolçak'a verilen siyasi desteği durdurabilmek için Kadet Partisi'ni baskı altına almak zorunda kaldılar. Kuşkusuz Menşeviklerin ve Sosyalist Devrimcilerin çoğunluğu Beyaz generalleri savunmak gibi bir tasarımlarında değillerdi, ancak bunlar Kadetlerin baskı altına alınmasına kayıtsız da kalmıyorlardı. Bir bütün olarak, Sol Menşevikler Kadetleri savunmuyor, fakat Kadetlerin yanında yer alan Sağ Menşeviklerle Sağ Sosyalist Devrimcilere yönelik baskıyı da görmezden gelemiyorlardı.

Mart 1919'da benimsenen Bolşevik Partisi programı diğer partilerin sağ kanadını üzerindeki kısıtlamanın geçici olduğunu açıkça belirtiyordu. Nitekim programda şu ifade edilmişti: "Siyasi hakların kısıtlanması ve özgürlüğe getirilen her türden sınırlama zorunlu olmakla birlikte bunlar yalnızca geçici olarak başvurulan önlemlerdir."(25) Ancak, kimi zaman kopullar öylesine bir tuzak hazırladılar ki, başlangıçta geçici olarak düşünülüp olan şeyler bir süreklilik ve kalıcılık kazanırlar.

Güçten düşmüş bir proleterya ile bir iç savaş yürütme zorunluluğu, Bolşevikleri, bir muhalefet partisinin ardından diğerini -ilkin Kadetler, ardından Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler olmak üzere- baskı altına almaya zorladı. Temmuz 1918'deki Beşinci Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi, muhalefetin güçlü bir biçimde temsil edildiği son kongre oldu. Bundan dört ay sonra toplanan toplam 950 delegeli bir sonraki kongrede delegelerin dağılımı şu şekildeydi: 933 Komünist, 8 Devrimci-Komünist, 4 Sosyalist Devrimci, 2 Narodnik Komünist, 1 Maksimalist, 1 Anarşist ve 1 partisiz delege.(26)

Parti ve sovyetler

Dolayısıyla, siyasi iktidar üzerinde tek parti tekelinin fiilen kurulması Ekim Devrimi'nden bir yıl kadar sonra gerçekleşti. Bu tekel sovyetin işleyişini ve genel olarak siyasi yapısını nasıl etkiledi?

Parti'nin Mart 1919'daki Sekizinci Kongresi parti ile sovyetler arasındaki ilişkileri şu şekilde tanımlıyordu:

"Komünist Parti, kendisine ait bir görev olarak, emekçilerin tüm örgütlerinde -sendikalar, kooperatifler, köy komünleri, vb.- belirleyici bir nüfuza ve tam bir yönlendiriciliğe sahiptir. Komünist Parti, özellikle, kendi programını mevcut devlet kurumlarında -sovyetlerde- egemen olmayı başararak yapma geçirme çabasında... Komünist Parti, pratik olarak, sovyetlerde özveriye dayalı gündelik çalışma içinde ve en istikrarlı, en kararlı üyelerini sovyetlerdeki tüm görevlerin başına getirmek suretiyle sovyetlerde bütüncül bir siyasi egemenlik kurmayı, bunların işleyişini kontrol etmeyi başarmalıdır. Ancak, parti organlarının işlevleri ile devlet organlarının -sovyetlerin- işlevleri hiçbir şekilde birbirine karışmamalıdır. Böyle bir karışma öldürücü sonuçlar doğurur... Parti kendi kararlarını sovyet organları aracılığıyla ve *sovyet anayasası çerçevesi içinde* yapma geçirmelidir. Parti, sovyetlerin faaliyetlerini gölgelemek için değil, bu faaliyetlere rehberlik etmek için çaba göstermelidir."(27)

Parti kongreleri, partinin kendisini sovyetin yerine ikame etmemesi, yalnızca ona rehberlik etmeye çalışması gerektiğini tekrar tekrar belirtmiştir. Nitekim, Onbirinci Parti Kongresi (Mart 1922) bunları kararlaştırmıştır:

"Parti, genel rehberlik ve sovyet devletinin bütün siyasetini yönlendirme işlevini kendi elinde tutarak, kendi çalışması ile sovyet organlarının çalışması arasında, kendi aygıtı ile sovyetlerin aygıtı arasında çok daha kesin bir sınır çizgisi koymalıdır. Sistematik olarak yapma geçirilen böyle bir ayrım, bir yandan ... sorunların sovyet organları tarafından daha sistematik bir şekilde ele alınıp karar bağlanmasını ve epanlı olarak her sovyet görevlisinin kendisine verilen görev karşısında daha büyük bir sorumluluk duymasını güvence altına alırken, diğer taraftan partinin tüm devlet organlarının çalışması üzerinde genel rehberlik beklisindeki temel parti çalışması üzerinde gerektiği gibi yoğunlaşmasını mümkün kılmalıdır."(28)

"Bugünün en önemli görevlerinden biri parti ile sovyet kurumları arasında doğru bir bölümlenimin kurulması ve bunların her birinin hak ve ödevlerinin açık ve ayrıntılı bir biçimde belirlenmesidir."(29)

Fakat, partinin iktidar tekeliyle birlikte, parti ile devlet arasındaki ayrım kaçınılmaz olarak biçimsel bir hale geldi -parti üyelerinin disiplin gereği tek bir kişi gibi hareket etme zorunluluğu bunu özellikle derinleştirdi. Nitekim, örneğin Aralık 1919'daki Sekizinci Parti Konferansı'ndaki statüyü içeren bir karar aldı:

"Parti grubunun faaliyet yürüttüğü parti düzeyi bir organın genel toplantılarında, parti grubunun tüm üyeleri, grup içinde karara bağlanmış meseleler üzerinde oylama yapılırken, bu karar uygun olarak ve tam bir oybirliği içinde hareket etmelidirler. Bu kuralı ihlal eden kişiler olağan disiplin hükümlerine tabi olacaklardır."(30)

Pratikte, parti ve sovyetler giderek artan ölçüde iç içe geçti. Bu iç içe geçme bütün idari düzeylere nüfuz etti. 1919 yılının ikinci yarısında yerel sovyetlerin yüzde 60'ına yakınından gelen bilgiler, parti üyeleriyle parti adaylarının *gubernialardaki* sovyet kongrelerinin yürütme komitesi üyelerinin yüzde 89'unu oluşturdıklarını gösteriyordu; söz konusu oran *uezdlerdeki* yürütme komitelerinde yüzde 86, *guberniaların* idari merkezlerinde bağlı şehirlerdeki yürütme komiteleri için yüzde 93 ve *uezdlerin* idari merkezlerine bağlı şehirlerdeki yürütme komiteleri için yüzde 71 idi.

"Parti üyelerinin hükümetin yürütmeye ilişkin hiyerarşisi içinde tüm mevkileri işgal etmeleri durumunun en düşük düzeyde kaldığı idareler kırsal kesimdeki idarelerdi."(31) Bu işgal, yüksek kademelerdeki idari birimlerde en yüksek düzeye erişiyordu. 1921 yılında, *uezd* konferanslarındaki delegelerin yüzde 42'si komünistlere aitti ve bu oran *gubernia* konferanslarında yüzde 75 dolayındaydı. Benzer şekilde, parti üyeliği oranı, yürütme komitelerinde sovyet kongrelerinde olduğundan daha yüksek düzeydeydi. Örneğin, 1921 yılında, bu oranlar, *uezd* düzeyinde yürütme komiteleri için yüzde 72, sovyet kongreleri için yüzde 42 idi; *gubernia* düzeyinde ise sırasıyla yüzde 88 ve yüzde 75 dolayındaydı.(32)

Devlet kurumlarında demokrasinin gerilemesi

1917 yılı boyunca ve 1918 yılı başlarında, Lenin *proleterya* tarafından uygulanan bir proleterya diktatörlüğünden söz ediyordu. Nitekim, buna ilişkin pek çok ifadesine bir örnek vermek gerekirse, partinin Mart 1918'deki Yedinci Kongresi'nde şunları söylüyordu: "Tüm emekçi halkı sözcüklerin gerçek anlamında devlet yönetiminin içine çekmek bizim açımızdan önemlidir. Bu, muazzam güçlükler taşıyan bir görevdir... Bu görev, ancak on milyonlarca insan bunu bizzat yapmayı öğrendikleri zaman yerine getirilebilir."(33)

26 Ekim (8 Kasım) 1917'da toprak kararnamesinin yürürlüğe girmesiyle ilgili olarak konuşurken şunu ifade etmişti: "Demokratik bir hükümet olarak, onlarla aynı fikirde olmasak bile halk kitlelerinin kararını görmezlikten gelemeyiz."(34)

Lenin, devlet-parti ilişkilerinde iç savaş boyunca yaşanan değişimlerin bir sonucu olarak, bu kez oldukça farklı şeyler söylüyordu. Nitekim, Mart 1919'daki Sekizinci Parti Kongresi'nde şunları ifade etti: "Kendi programları gereğince *emekçi halkın* hükümet organları olan sov-

yetler, gerçekte, *emekçi halkın* bütünü tarafından değil, proleteryanın ileri kesimi tarafından işletilen hükümet organlarıdır." (35)

Lenin, 'tek parti diktatörlüğünü bir umacı gibi görenleri' alaya alıyor ve bunu söylüyordu: "İşçi sınıfının diktatörlüğü Bolşevik Parti tarafından, daha 1905'te ve hatta daha önce tüm devrimci proleterya ile birlikte doğmuş olan bir parti tarafından yerine getiriliyor." (36)

Adalet Halk Komiseri olan D. I. Kurski'ye gönderdiği 20ubat 1922 tarihli bir mektupta, Lenin böyle bir ifade kullanıyordu: "Devlet anlamına gelen biz bilinçli işçiler, biz komünistler..." (37)

Lenin'in katılmadığı Nisan 1923'teki Onikinci Parti Kongresi'nde, Zinovyev, 'parti diktatörlüğünün pratik olarak yapma geçirilip kendisinden söz edilmemesi gereken bir şey olduğunu sanan yoldaşlar'la alay ediyor ve parti diktatörlüğünü Merkez Komitesi diktatörlüğü olarak formüle eden bir doktrin geliştirecek kadar ileri gidiyordu:

"Her şeyin lideri olan *tek*, güçlü ve iktidar sahibi bir Merkez Komitesi'ne ihtiyacımız var... Merkez Komitesi demek Merkez Komitesi demektir, çünkü, bu, hem sovyetlerin, hem sendikaların, hem kooperatiflerin ve hem de tapra yürütme komitelerinin ve bütün bir işçi sınıfının merkez komitesidir. Liderlik rolü buradadır ve parti diktatörlüğünün anlamını bulduğu yer de burasıdır."

Kongre kararı bunu ilan ediyordu: "İşçi sınıfının diktatörlüğü, onun kendi öncüsünün, yani Komünist Parti'nin diktatörlüğü içinde bir biçim altında güvenceye alınamaz." (38)

Mart 1921'de, İşçi Muhalefeti'ne karşı çıkan Troçki, işçi sınıfının haklarıyla bir karşılaşma içinde partinin haklarını savunuyordu:

"İşçi Muhalefeti, içinde demokratik ilkeleri bir fetih haline getirdiği tehlikeli sloganlar ileri sürüyor. İşçilerin işçi örgütleri için temsilciler seçme hakkını, sanki diktatörlük geçici bir süre işçi demokrasisinin andaki ruhuyla çatışma içine düştüğü durumlarda bile parti kendi diktatörlüğünü dayatma hakkına sahip değilmiş gibi, partinin üzerinde bir yere koyuyor.

"Bir görev olarak kendi diktatörlüğünü sürdürme yükümü altında bulunan partinin, bekilsiz kitlelerin, hatta işçi sınıfının geçici duraksamaları ne olursa olsun, devrimci ve tarihsel olarak doğuştan kazandığı haklara sahip olduğunu bilmemiz gerekir ve bu esaslı bir öneme sahiptir." (39)

Parti ile devletin hemen bütünüyle birbiri içine girmiş olduğu herkes tarafından açıkça gözleniyordu. Nitekim, Zinovyev Mart 1919'daki Sekizinci Parti Kongresi'nde bunları söylüyordu:

"İç ve dış siyasetin temel sorunlarının çözümleri partimizin, yani Komünist Parti'nin Merkez Komitesi tarafından kararlaştırılmalı ve aldığı bu kararları sovyet organlarından geçirmelidir. Kuşkusuz, bu kararları geçirirken bunu Sovnarkom ve diğer Sovyet kurumlarını bir kenara itmeyecek bir biçimde, akıllıca ve iyi düşünülmüş taktiklerle yapmalıdır." (40)

Kamenev, 1920'deki Dokuzuncu Parti Kongresi'nde bunları söyledi: "Komünist Parti Rusya'daki hükümettir. Ülke 600.000 parti üyesi tarafından yönetilmektedir." (41)

Aynı nokta, Troçki'nin Komintern'in Temmuz 1920'deki İkinci Kongresi'nde yaptığı bir konuşmada yeniden vurgulanıyordu:

"Bugün Polonya Hükümeti'nden bir barış anlaşmasının imzalanmasını öngören bir teklif aldık. Bu tür sorunlarda karar kim verecek? Elimizde Halk Komiserleri Konseyi var; ancak bu kurum da belli bir kontrole tabi olmalıdır. Peki ama kimin kontrolüne? Bekilsiz, karmaşık bir kitle durumundaki işçi sınıfının mı? Hayır. Partinin Merkez Komitesi söz konusu teklifi görüşmek ve buna bir yanıt verilip verilmemesi gerektiğine karar vermek için toplanıyor." (42)

Partinin devlet üzerinde egemenlik kurup kurmadığı, ya da bunun tersi fazlaca önemi olmayan bir sorundur: Bu iki kurumun iç içe geçmesi süreci iyiden iyiye ilerlemiş ve her iki kurumda merkezci eğilimleri güçlendirmişti.*

Demokrasi tek-parti tekeli altında yapılabiliyor muydu? Rosa Luxemburg'un Breslau cezaevinde 1918 yılının Eylül ve Ekim ayları içinde kaleme aldığı *Rus Devrimi* adlı broşürü bu sorunu çok açık biçimde ve olağanüstü öngörülerle ortaya koyuyordu. Rosa Luxemburg'a göre:

"Proleterya diktatörlüğü *sınıfın* eseri olmalıdır, onun adına hareket eden küçük bir öncü azınlığın değil -yani, kitlelerin aktif katılımıyla adım adım gelişmeli, kitlelerin doğrudan etkisi altında bulunmalı ve kamusal faaliyetin bütününe kontrolüne tabi olmalıdır; halk kitlelerinin gelişen siyasi eğitiminde yükselmelidir." (43)

Özgürlüğün tek partiyle ya da bir gelişim çizgisiyle sınırlandırılmasının sonucu ne olabilir? diye soran Luxemburg bunları yazıyor:

"Yalnızca hükümetin taraftarlarına ve -sayıları her ne olursa olsun- yalnızca parti üyelerine tanınan özgürlük hiçbir biçimde özgürlük olarak nitelenemez. Özgürlük, her zaman ve özgül olarak, farklı düşüncelere özgürlük tanınmasıdır. Bunun nedeni 'adalet' kavramına fanatikçe bir bağlılık değil, siyasi özgürlükte öğretici, sadıqlık ve düzeltici olan her şeyin özgürlüğün bu esaslı karakterine bağlı olmasıdır; 'özgürlük' özel bir ayrıcalık durumuna geldiğinde bunun etkinliği da kaybolur gider." (44)

Rosa Luxemburg daha sonra tek-parti tekelinin toplum üzerindeki etkilerini anlatmaya girişir:

"Ülkenin bütününde siyasi yaşamın baskı altında alınması sovyetlerdeki yaşamı da giderek daha çok sakatlamış olmalıdır. Genel seçimler olmaksızın, sınırsız basın ve toplanma özgürlüğü olmaksızın ve özgür düşünce mücadelesi olmaksızın her kamusal kurumda yaşam söner ve içinde aktif unsur olarak yalnızca bürokrasinin ayakta kaldığı bir sözde yaşam hüküm sürmeye başlar. Kamusal yaşam tedrici olarak durgunlaşır; tükenmek bilmez bir enerjiye ve sınırsız deneyime sahip birkaç düzine parti lideri ülkeyi yönlendirir ve yönetir. Gerçekte, bunlar arasında yalnızca bir düzine kadar öncülük işini yerine getirir ve bir işçi sınıfı eliti bu liderlerin konuşmalarını alkışlamak ve -ilkini altta daha sonra üstte bir kliğin işi haline gelen- oybirliğiyle almış karar önerilerini onaylamak üzere zaman zaman toplantılara davet edilir; bu, herhalde proleteryanın diktatörlüğü değil, yalnızca birkaç politikacının diktatörlüğüdür, yani, burjuva anlamda, Jakobenlerin idaresi anlamında bir diktatörlük." (45)

Burada unutulmaması gereken şey, bu ifadelerin Ekim Devrimi'nin ve Bolşeviklerin ateşli bir taraftarı tarafından kaleme alınmış olmasıdır:

"Lenin, Troçki ve diğer yoldaşlar, tarihsel bir anda herhangi bir partinin gösterebileceğinden daha fazla bir cesaret, devrimci öngörü ve tutarlılık gösterdiler. Batı sosyal demokrasisinin yoksun bulunduğu devrimci onur ve yeteneğin tümü Bolşevikler tarafından temsil edildi. Bolşeviklerin Ekim ayaklanması yalnızca Rus devriminin fiili kurtuluşu olmakla kalmadı, fakat ayrıca uluslararası sosyalizmin onurunun kurtuluşu oldu." (46)

Rosa Luxemburg, Rus Devrimi'nin yalnız başına kalmasının Bolşevikleri kitlelerin demokratik haklarını sınırlandırmaya zorladığını açıkça görüyordu. Şunu yazıyordu: "Uluslararası devrimci destek olmaksızın, tek bir ülkedeki proleteryanın görkemli enerjisi ve büyük özverileri bile kaçınılmaz olarak bir çelişkiler ve büyük hatalar labirentinde kaybolup gidecektir." (47)

Rosa Luxemburg, Bolşevik siyasetin çelişkilerine ve büyük hatalarına dikkati çektiikten sonra, bunların nedenlerine açıklık getirir:

"Rusya'da olan biten her şey kavranabilir durumdadır ve başlangıç noktası ve sonu bu ifadeyle özetlenebilecek olan bir neden-sonuç zincirini temsil eder: Alman proleteryanın yenilgisi ve Rusya'nın Alman emperyalizminin işgaline uğraması. Bu ko-

pullarda Lenin ve yoldaşlarından sihirbazlara özgü bir marifetle en iyi demokrasiyi, proleterya diktatörlüğünün en mükemmel örneğini, serpilip gelişen bir sosyalist ekonomiyi gerçekleştirmelerini beklemek, onlardan insanüstü bir şey talep etmek olur. Bunlar, kararlı devrimci tutumlarıyla, örnek teşkil eden eylem güçleriyle ve uluslararası sosyalizme olan sarsılmaz bağlılıklarıyla, böylesine olağanüstü güç koğullar altında yapılabilecek olan her şeyi yaptılar." (48)

Bununla birlikte, Bolşeviklerin işçi demokrasisini sınırlandırmalarının nedenlerine açıklık getirmek yapılmış olanı mazur göstermeye çalışmak anlamına gelmez. Rosa Luksemburg, her şeyden önce, Bolşevik liderleri, bir başarı sonucu kendi gerçek işçi demokrasisi siyasetlerinden sapmaya zorlanmış olduklarını itiraf etmemekle eleştirir: "Tehlike, Bolşevik liderler zorunlu bir durumdan kendilerine bir fazilet payı çıkarmaya ve bu korkunç koğulların kendilerine dayattığı tüm taktikleri bir teorik sistem içinde dondurmaya istedikleri noktada baplıyor." (49)

'Deñnek-bükme' özelliğiyle bilinen Lenin'in, Luksemburg'un bu söylediğini yaptığı, inkar edilemez bir gerçektir. Lenin özgül bir duruma son derece *somut bir biçimde* yaklaşırdı, bununla birlikte, elindeki doğrudan görevin çok uzağında genellemeler yapma eğilimini sürekli gösterdi.

Deneyim, bir hükümetin işçi demokrasisi olmadan gireceği yolun bir çıkmaz sokak olduğunu Lenin'e gösterdi. Lenin'in sendikalarla ilgili tartışma* sırasında öne sürdüğü "Bugün sahip olduğumuz devlet altında proleteryanın koruma işini yerine getirecek olan yine kitlesel bir biçimde örgütlenmiş proleteryanın kendisidir; bize düşen görev ise, işçilerin hem kendilerini kendi devletlerine karşı korumalarını, hem de bu devlete sahip çıkmalarını sağlamak için bu işçi örgütlerinden yararlanmaktır" (50) şeklindeki argümanlar, proleterya demokrasisinin ne kadar geniş kapsamlı bir sorun olduğuna işaret ediyordu. Gerçekte, eğer sendikalar kendilerini devlete karşı korumak durumundalarsa, sendikaların kendi işverenleri konumundaki devletin görüşlerinden farklı görüşleri özgürce tartışma, bu görüşleri dile getiren liderleri serbestçe seçme hakkına sahip olmaları zorunludur. Eğer hem devletin ve hem de sendikaların liderleri fiiliyatta aynı merkezi organ -partinin Merkez Komitesi, Politbürosu veya Sekreteryası- tarafından atama yoluyla belirleniyorsa, bu durumda sendikalar işçileri devlete karşı koruyamazlar. Diğer kurumların -sovyetler, sendikalar, vb.- parti yapılarıyla aynı disiplin içinde ve onlara bağlı olarak işliyorlarsa, böyle bir durumda bu kurumlarla parti arasındaki görev ayrılığı büyük ölçüde şekilsel bir ayrılık olarak kalacaktır.

Yıllardaki bölümlerde göreceğimiz gibi, Lenin devlet ile partinin iç içe geçmesinden giderek daha fazla kaygı duyuyordu. Katıldığı son parti kongresi olan 1922 yılındaki Onbirinci Parti Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "Parti ile sovyet hükümetinin organları arasındaki ilişkiler olması gereken ilişkiler değildir"; "Parti aygıtı sovyet hükümet aygıtından ayrılmalıdır"; "Halk Komiserleri Konseyi'nin saygınlığını (bir başka deyişle parti tartışmasında devletin saygınlığını -T.Cliff) artırmamız gerekir" diyordu. (51)

Bolşevik Parti tekelinin kurulması, siyasi yaşamda genel bir bozulmaya ve özellikle sovyetlerin rolünde bir gerilemeye yol açtı. Victor Serge bunu şu şekilde özetler:

"Farklı toplumsal çıkarların temsilciliğini yapan, birbirinden değişik fikirlere sahip siyasi partiler arasındaki siyasi tartışmaların ortadan kaybolmasıyla birlikte, yerel sovyet düzeyinden başlayıp VTsIK ve Halk Komiserleri Konseyi'ne kadar uzanan ve yalnızca komünistlerden oluşan sovyet kurumları şimdi bir boşluk içine düşmüş durumdadır: Tüm kararlar parti tarafından alındığı için, bunların yapabilecekleri yegane şey bu kararların altına mührü basmaktan ibarettir." (52)

Sonuç olarak: Bolşevik Parti döneminde tüm partilerin yasaklanmasının zararlı sonuçlar doğurmuş olduğunu söylemek bir şey, 'Bolşevikler farklı bir şekilde davranabilir ve tüm partilere özgürlük tanıyabilirlerdi' demek ise bütünüyle farklı bir şeydir. Aslında, proleterya diktatörlüğü, demokrasi, merkezîyetçilik gibi zaman ve mekanla bağlı koparılmış, soyut, deşifmez

öðeleri temsil etmez. Demokrasinin gerçek düzeyi, merkeziyetçilik gibi, üç temel faktöre baðlıdır: (1) proleteryanın gücü; (2) eski rejimin proleteryaaya býrakılmıř olduğu maddi ve kültürel miras; (3) kapitalist direnişin gücü. Demokrasinin yaşama geçirilebilirlik düzeyi bu faktörlerden ilk ikisiyle doğru, üçüncüsüyle ters orantılıdır. Okyanusta yol alan büyük bir yolcu gemisinin kaptanı geminin güvertesinde futbol oynanmasına izin vermekte bir sakınca görmez; fırtınalı bir denizde yol almaya çalışan küçük bir teknenin kaptanının hoşgörüsü ise, doğal olarak bundan çok daha sınırlı olacaktır.

* Anarşistler, bir yandan ve özellikle proleterya diktatörlüğü ve Bolşevizme, diğer yandan Beyazlara karşı çıkmaya sürüklendikleri bir ikileme yüz yüze kaldılar. Rus anarşizminin tarihçisi Paul Arvich şunları yazıyor: "Ateşli liberterler, anarşistler Sovyet hükümetinin baskıcı politikalarını şiddetle kınanmayı hak eden politikalar olarak gördüler; ne var ki, Beyazların zafere ulaşması bundan da kötü bir durum olacaktır. Bu zaman içinde Lenin'in rejimine yönelik her türden muhalefet, dengeyi karşı-devrimciler lehine bozma eğilimi göstermiş olabilir; diğer yandan, aktif bir destek, hatta iyi niyete dayalı bir tarafsızlık, Bolşeviklere, kendi konularını ileride yerlerinden kıyılatılmayacak kadar güçlü bir biçimde sağlamlaştırma fırsatı verebilirdi.

"Bu ikilemin yol açtığı sert tartışmalar anarşist kamp içindeki çatlakları daha da derinletirdi... Sonuçta, büyük bir çoğunluk, kuşatma altındaki rejime değişik düzeylerde destek verdi." (24)

*Bu konuda partiyle ilgili olarak 13. Bölüme bkz.